

שרה, הגר וקטורה: מערכת היחסים בין שלוש נשות אברהם מבוסס על לקו"ש טו/58,174

ביום השלישי לבריאה, אסף הבורא את המלאכים והכריז כי הוא עומד לברוא היום את פנינת תבל, את האדמה הקדושה בעולם, אדמת ארץ ישראל, ארץ זבת חלב ודבש. ועל האדמה הזו הוא מתכוון להציב את מבחר המין האנושי, את העם היהודי, החכם מכל העמים.

"ריבונו של עולם", התלונן השטן, "האם אינך מעניק יותר מדי טוב למקום אחד!?"

"חכה ותראה איזה שכנים אני אתן להם", ענה האלוקים.

הנושא שתופס את עיקר החדשות בעולם הוא המאבק מול התוקפנות המוסלמית. בכל שדה תעופה או תחנת רכבת ברחבי הגלובוס, קיימת דריכות מפני טרור שמאיים לפגוע בכופרים למיניהם. זה אמריקה מול איראן, רוסיה מול טורקיה, וכמובן מדינת ישראל מול סוריה וגרורות איראן.

וכאן מעניין לשים לב להערה חמורה שכותב הרמב"ן. הפרשן הדגול שחי בספרד לפני כ-800 שנה וחווה על בשרו השתלטות של שבטים מוסלמיים ברבריים על ספרד וצפון אפריקה שהכריחו את היהודים להתאסלם או למות – כותב דבר נורא: האמת היא שיש בנו אשמה לזעם המוסלמי כלפינו. אנחנו קצת אשמים באותה תחושת מרמור שגורמת להם לראות בנו את כל הרע שבעולם. שכן זאת הייתה שרה שדחתה את ישמעאל מבית אביה, אברהם, ואף גרמה לאברהם לנשל את בנו בכורו מהירושה ולהעדיף על פניו את בנו השני, יצחק.

1. רמב"ן בראשית טז:ו: חטאה אמנו בעינוי הזה וגם אברהם בהניחו לעשות כן, ושמע ה' אל עניה ונתן לה בן שיהיה פרא אדם לענות זרע אברהם ושרה בכל מיני העינוי.

והאמירה החריפה הזו פותחת פתח לאחת הסוגיות הכי מסתוריות, הכי קשות להבנה וגם הכי פחות מדוברות בקרב המפרשים בספר בראשית: העימות בין שרה להגר וישמעאל.

הנה כמה קושיות ענקיות: 1. למה שרה מכאיבה להגר, האישה שהיא עצמה הביאה כדי להתחתן עם אברהם? 2. כיצד שרה תובעת מאברהם להרחיק את בנו בכורו שנולד לו אחרי 86 שנות המתנה? 3. כיצד יתכן שאחרי מותה של שרה, אברהם חוזר ומתחתן עם הגר היא קטורה, עם אותה אישה ששרה זרקה מהבית? 4. לשם מה יולד אברהם 6 ילדים נוספים מהגר, בעוד שהסיפור מסתיים בכך שהוא נותן להם מתנות ומשלחם מעל פניו?

הבה נעבור על הסיפור כולו כפי שהוא מתפרש על פני שלוש פרשיות – לך לך, וירא, חיי שרה.

ב. אברהם ושרה היו נשואים 60 שנה ולא זכו לחבוק ילד. לפי המדרש הם התחתנו כשאברהם היה בן 25 ושרה בת 16 ועכשיו אברהם כבר בן 85 ושרה בת 76. הם ניסו הכול כדי לזכות לברכה ה', עלו ארצה במסירות נפש ופעלו לפרסם את שם האלוקים, אבל השנים חלפו ודבר לא התקדם.

כצעד אחרון, שרה עוררה את אברהם לעשות מעשה קיצוני ששום אישה אחרת לא הייתה מסכימה לו: לשאת את שפחתה, הגר, לאישה שנייה. אחרי ששרה יצאה בזמנו מנצחת מארמון פרעה, המלך המצרי התפעל מקדושתה וביקש לאמץ את בתו, הגר, כבת בית במשפחת אברהם. הגר הצטרפה אליהם כשפחה וכעת שרה הציעה לבעלה להביא ילדים מהשפחה.

חשוב לציין את מה שהתורה מדגישה: זאת הייתה יוזמה של שרה. היא זו שדחפה את אברהם והגר להתחתן, ובלעדיה, דבר לא היה נעשה. אברהם מצידו לא רצה לפגוע בשרה, והגר לא תכננה להתחתן עם אדם זקן בן 85. זה היה פרויקט מוחלט של שרה והמטרה הייתה: "אולי אבנה ממנה". הכוונה הפשוטה היא לכך שילדי השפחה נחשבו כילדי הגבירה. פירוש נוסף: שרה קיוותה כי כאשר ה' יראה עד כמה היא מוכנה להקריב למען הבאת ילד, זה יעורר נס עבורה עצמה.

2. בראשית טז: ושרי אשת אברם לא ילדה לו ולה שפחה מצרית ושמה הגר: ותאמר שרי אל אברם הנה נא עצרני ה' מלדת בא נא אל שפחתי אולי אבנה ממנה וישמע אברם לקול שרי:

רמב"ן: ירמוז כי אע"פ שאברם מתאוה לבנים לא עשה כן בלא רשות שרי, וגם עתה לא נתכוון שייבנה הוא מהגר אלא לעשות רצון שרי שתיבנה ממנה שיהיה לה נחת רוח בבני שפחתה או זכות שתזכה גם כן לבנים בעבור זה.

בראשית רבה מה: 'ותקח שרי אשת אברם את הגר' - פיתתה אותה בדברים, אשריך שאת מדבקת בגוף קדוש כזה. [משום שאישה מעדיפה חתן צעיר ומסכן על פני חתן זקן ועשיר, תנחומא רות].

הלא יאומן קורה ואברהם עומד להפוך להיות אבא, ואולם הנס הזה משנה את הסטטוס של הגר: מסתם שפחה עלובה היא הופכת להיות אם בנו של אברהם. זה גורם לה לגאווה וזלזול בשרה והאווירה בבית נהרסת. שרה מענה את הגר בעבודתה עד שהיא אינה מסוגלת לחיות בבית ובורחת למדבר. מלאך ה' מתגלה אליה, מבטיח שהיא תראה נחת מהילד ומצווה אותה לחזור לבית אברהם.

אנו עוברים לפרשה הבאה, "וירא": חולפות 13 שנים מלידת ישמעאל והנס האמתי מתרחש: גם שרה נכנסת להיריון וביתו של אברהם מתמלא בשני ילדים: ישמעאל ויצחק. הילדים גדלים, אבל אז מתפוצצת התנגשות בין שניהם: שרה רואה את ישמעאל "מצחק" עם יצחק [פעם היו פירושים רבים למילה "מצחק": מגלה עריות, שופך דמים ועובד עבודה זרה. היום יש פירוש אחד שכולל הכול: ישמעאל גלש עם יצחק בסמארטפון...] ושרה נחרדת לחשוב שזה יהיה החונך של הילד שלה.

היא הולכת על כל הקופה ותובעת מאברהם להוציא את ישמעאל מהבית, לא פחות. וכך בעוד שקודם היא גרמה לאימו לצאת מהבית, כעת היא תובעת מאברהם להתנתק מהילד עצמו, מבנו בכורו שנולד אחרי 86 שנות המתנה. אברהם כמובן מסרב והוויכוח עולה לטונים גבוהים. הם לא מצליחים להכריע את המתח (זה העימות היחיד בין בעל ואישה שמתואר בתורה...), עד שה' מתערב ומצווה את אברהם לשמוע לקול שרה ולהיפרד מישמעאל.

וכמובן, התמיהות על הנהגת שרה הן עצומות: **ממה היא חרדה? מה מציק לה?** וכי זאת הייתה קנאה כפשוטה בין שתי נשים 'צרות' זו לזו?! הרי זה היה הרעיון שלה לחתן את אברהם עם הגר?

בראשית כא: ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק: ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק. **תוספתא סוטה ו:** אמרה שרה: ישמעאל בונה במה וצד חגבים ומקטיר לעבודה זרה, אם ילמד את בני יצחק לא נמצא שם שמים מתחלל?! אמר לה: **אחר שזכין לאדם חבין לו?! אחר שעשינו אותה גבירה נוריד אותה מן הבית?!**

יתירה מכך: נעמיק בטיעון של שרה ונראה עד כמה הוא קשה להבנה. בפשטות היא הייתה חרדה מהחינוך של יצחק, אבל לא זה מה שהיא אומרת. היא מדברת על משהו אחר: על **דאגה לירושה!** כלשון הפסוק: "כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק". האם זה ייתכן שהוויכוח הדרמטי היה על ירושת הבכור? מי ייטול פי שניים ברכוש אברהם?!

ראוי לזכור מי הייתה שרה: פעמיים היא נלקחה לבית המלך ומלאך שמר שלא יוכלו להתקרב אליה. הקב"ה אומר לאברהם את המשפט הכי פמיניסטי שנאמר בהיסטוריה: "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה", **בכל עניין בעולם** - מחינוך עד כספים, ממקום מגורים עד בחירת עבודה - היא אמורה לקבוע ורש"י מסביר כי "אברהם היה טפל לשרה בנביאות". היא ניחנה באינטואיציה רוחנית יותר חזקה משלו. ולקמן נזכיר את ההספד שאמר אברהם על קברה, מזמור "אשת חיל", ושם הצהיר: "בטח בה לב בעלה". היינו שבשעת צרה הוא סמך על **הזכויות הרוחניות שלה שהיו גדולות משלו**.

ממה אפוא חרדה אישה גדולה כזו?

ב. לאחר התמיהות על שרה, נעלה את התמיהות הענקיות על הצד השני, תגובותיו של אברהם:

אחרי שאברהם זכה לחבוק את ישמעאל, ה' התגלה אליו והכריז כי הנס הגדול עומד להתרחש ושרה עומדת ללדת את יצחק. החלום קורם עור וגידים והעם היהודי בדרך לתקומה. וכאן נאמרת אחת התגובות המשונות ביותר. במקום לפרוץ בבכי על החלום שעומד להתממש - אברהם מגיב בקריאות!

3. בראשית יז: ויאמר אלוקים אל אברהם שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה, וברכתי אתה וגם נתתי ממנה לך בן ... ויאמר אברהם אל האלוקים: **לו ישמעאל יחיה לפניך!** ויאמר אלוקים, **אבל שרה אשתך ילדת לך בן וקראת את שמו יצחק והקמתי את בריתי אתו לברית עולם.**

זה לא יאומן: אברהם דוחה את בשורת הלידה מזרעה של שרה ומסתפק במה שכבר יש לו: בבנו הראשון שנולד מהגר. אולם הקב"ה אינו מוותר וקובע שהבן שיירש את הברית יהיה יצחק בן שרה.

וכל זה הקדמה לצעד הבלתי נתפס הבא. אנו עוברים לפרשה הבאה, "חיי שרה", וקוראים על הגלגול הנוסף בחיי אברהם אבינו: אחרי שיצחק התחתן עם רבקה, ואברהם כבר בן **140 שנה!** הוא מחליט לפתוח פרק נוסף בחיים ולהתחתן בשלישית. האישה שנבחרה היא לא פחות ולא יותר מ"קטורה" שהיא כינוי ל"הגר" שחזרה בתשובה ומעשיה היו נאים כ"קטורת". כך שאחרי פטירת שרה, אברהם חוזר לחיות עם אותה אישה ששרה הרחיקה!

נסכם את העימות הקיצוני: בעוד ששרה מרחיקה את הגר ואחר כך את ישמעאל עצמו, אברהם מבקש להסתפק בישמעאל ואחר כך הולך וחוזר להגר עצמה. ולא צריך להיות מפרש כדי לחפש הסבר: האם אין זו בגידה באשתו הראשונה שחיה עמו יותר ממאה שנה!?

ועוד לחשוב שכל זה קורה בפרשת "חיי שרה"??

בראשית כה: ויוסף אברהם וייקח אישה ושמה קטורה – **רש"י:** קטורה זו הגר ונקראת קטורה על שם שנאים מעשיה כקטורת, ושקשרה פתחה, שלא נדווגה לאדם מיום שפרשה מאברהם.

ועדיין הגלגל המשפחתי לא עוצר: פרשת חיי שרה מסתיימת בכך שאברהם יולד מהגר שישה ילדים, ואולם בהמשך הוא משלח אותם וכותב את כל נכסיו ליצחק.

בראשית כה: ותלד לו את זמרן ואת יקשן ואת מדין ואת מדין ואת ישבק ואת שוח ... ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות וישלחם מעל יצחק בנו.

והסיפור תובע הסבר: מה בוער לו ללדת שישה ילדים בגילו המופלג אם בין כך הוא שולח אותם?

ד. לפני שנתקדם הלאה, נציע וארט יפה להעשרת העניין: מנהג ישראל לומר בליל שבת את מזמור "אשת חיל" לכבודה של האישה שטרחה ועמלה לקראת השבת. מהו מקורו של המזמור? מיהו האישה המסתורית שעליה נאמר המזמור?

מזמור "אשת חיל" מובא בספר משלי ויש אומרים ששלמה המלך אמר אותו על אימו, בת שבע, שמסרה נפשה לגדל אותו. ואולם מדרש תנחומא מלמד כי שלמה היה השני שאמר את המזמור ובפעם הראשונה הוא נאמר על ידי אברהם אבינו כהספד כואב על שרה.

נעיין בפסוקי המזמור ונשים לב שהם נאמרים כהספד על אישה שכבר אינה עמנו. המזמור פותח בכאב: "אשת חיל מי ימצא?" - ומשמע שאשת החיל איננה עמנו. בהמשך נאמר "גמלתה טוב ולא כל ימי חייה עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון", היינו שהיא צחקה עד הרגע האחרון. ומוכח שהמזמור נאמר כהספד פרידה. (כך מנהג רבים בקהילות ישראל לומר מזמור זה בלוויית אישה ל"ע).

מובא במדרש תנחומא כי כל פסוקי המזמור מכוונים כנגד חייה ומעשיה של שרה אמנו. כך למשל הפסוק "דרשה צמר ופשתים":

4. תנחומא: 'דרשה צמר ופשתים' – בין יצחק לישמעאל שאמרה 'גרש האמה הזאת ואת בנה'!

זה ממש מדרש פליאה: מה הקשר בין צמר ופשתים לכך שצריך לגרש את הגר וישמעאל?

ישנו רעיון מבריק בשם הגאון רבי חיים מבריסק: לאחר שה' ציווה את אברהם לציית לשרה ולגרש את ישמעאל, אברהם היה כאוב. משום שהוא הוכרח לעבור על איסור מפורש לקמן בפרשת כי תצא: "לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכור". התורה אוסרת לנשל את הבן הבכור מירושתו. ולכן לצד הציווי המפורש לשמוע לקול שרה, אברהם כאב את העובדה שנגזר עליו להפר איסור.

שרה ענתה לו תשובה למדנית: התורה אוסרת לערב צמר ופשתים בבגד, ויחד עם זאת מצווה לערב צמר ופשתים בבגד ציצית, וחז"ל מסיקים ש"עשה דוחה לא תעשה". כך הרגיעה שרה את אברהם וטענה שככה הוא הסדר: אמנם ישנו איסור לאו להרחיק את הבכור, אבל ישנו גם עיקרון ברור לפיו מצוות עשה מבטלת איסור לא תעשה וכך הציווי שקיבל לשמוע לה, דוחה את האיסור הכללי.

טללי אורות בשם הגר"ח מבריסק: לגבי ציצית למדנו שעשה דוחה לא תעשה ולכן מערבים שעטנז צמר ופשתים בציצית. ומכאן הסיקה שרה שציווי ה' לשלוח את ישמעאל דוחה את האיסור 'לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכור'.

אחרי כל זה שבה ומתעצמת השאלה: מה עומד בבסיס החרדה העמוקה של שרה מהגר וישמעאל? אנו רוצים להציג ביאור גדול ויסודי שמובא בשפה קבלית במאמרי חסידות מהדורות הקודמים, והרבי מליובאוויטש בדורנו העניק לו אותיות אקטואליות רבות משמעות.

ה. המפתח לכל העניין נמצא בסיפור מסתורי ועמום בגמרא מסכת בבא בתרא:

5. בבא בתרא נח,א: רבי בנאה היה מציין את מקום קברי הצדיקים [לדעת את גודלם]. כאשר נכנס למערת אברהם במערת המכפלה, ראה את אליעזר עבד אברהם עומד על השער. שאל אותו רבי בנאה מה עושה אברהם? אמר לו: שוכב בחיקה של שרה והיא מוציאה כינים מראשו.

הסיפור מעביר אמת עמוקה: פרשת לך לך מספרת איך הקב"ה מצווה את אברהם לשנות את שמו מ"אברם" ל"אברהם", משום ש"אב המון גויים נתתיך". אברהם ושרה הם לא רק אנשים, הם מפעלים. הם אבות האנושות. אברהם ושרה הם האנשים הבודדים שהולכים לשנות את העולם. הם מבשרי האמונה, הם זוג המהפכנים שהולכים להפיץ את בשורת האל-האחד.

המשימה שלהם כפולה: ראשית הם צריכים להשפיע ברמה האוניברסלית. הם אמורים לגרום לכך שכל אדם בעולם – מברלין עד יוהנסבורג, מניו יורק עד מומביי – יזרוק מהבית את אלילי האבן ויפנה בתפילה לא-ל אחד. זאת משימה אוניברסלית שנוגעת לכל בני האדם באשר הם. מעבר לכך, הם צריכים לדאוג למשימה הפרטיקולרית, הייחודית. לברור מתוך כלל האנושות את הזרע האחד והיחיד שמתוכו ייצא "עם הברית", עם ישראל שיתמסר בכל ישותו ובכל מעשיו לייצג את מה שמעבר לטבע.

וכאן נוצר הפיצול בין אברהם ושרה: "אברהם" הוא אב המון גויים, הוא נועד להיות מבשר הגאולה בכל האנושות. והדרך הכי טובה להפיץ אמונה היא ללדת את המאמינים!. להיות להם אב כפשוטו. לא רק ללמד אותם כמו מורה שבא מבחוץ, אלא להיות להם אב ומוליד כי תכונות הבן דומות לתכונות האב. בזו נשים לב למדרש המופלא הבא:

ילקוט שמעוני איוב תתקד: שלש נשים נשא אברהם: שרה מזרע שם, הגר מזרע חם וקטורה מיפת.

המדרש הזה גורס ש"קטורה", האישה השלישית, היא אחרת מהגר, ואברהם נושא שלוש נשים שמייצגות את שלוש זרועות האנושות אחרי המבול. אברהם נושא אותן לפי סדר הלידה של בני נח: בתחילה נושא את שרה שבאה מבבל מזרע שם, אחר כך את הגר שבאה ממצרים-אפריקה מזרע חם, ולבסוף את קטורה שבאה מאירופה מזרע יפת. אברהם הוא מקים האנושות המאמינה.

האם אברהם הצליח? האם אבי האנושות הצליח להפוך לאבי האמונה? אין כל ספק: אברהם אבינו הוא האיש המשפיע בהיסטוריה. יותר מארבעה מיליארד בני אדם ברחבי העולם – יהודים ולהבדיל נוצרים ומוסלמים – מאמינים כיום באמונתו של אברהם אבינו. בכל העולם המערבי אי אפשר למצוא כיום עבודת אלילים פרימיטיבית לעץ ואבן אלא אמונה בא-ל אחד. ומה המשותף לכל ארבע המיליארד

הללו? כולם נכדים ביולוגיים של אברהם אבינו. המוסלמים בני ישמעאל, הנוצרים משתייכים אל אליפז בן עשו שהקים את "איטליה של יוון", והיהודים להבדיל בני יצחק ויעקב.

ואי אפשר להקל ראש במהפכה האברהמית: נזכור מה היה לפני אברהם. הנביא יחזקאל אומר "אחד היה אברהם". אברהם היה טיפוס משונה וחריג מכלל האנושות סביבו. הוא לחם באביו, ניפץ את פסיליו, קפץ במסירות נפש לאש של נמרוד והקים פונדק שהיה מלמד אנשים להתפלל לא-ל עליון. אבל השנים חלפו ואמונתו של אברהם חלחלה בכל זרעו ומהווה הכנה נמרצת לביאת המשיח¹.

הנה דבריו המופלאים של הרמב"ם הלכות מלכים פרק יא: כל הדברים האלו של ישוע הנצרי ושל זה הישמעאלי [מוחמד] שעמד אחריו, אינן אלא ליישר דרך למלך המשיח ולתקן העולם כולו לעבוד את ה' ביחד [באמונה אחת] ... כיצד? כבר נתמלא העולם מדברי המשיח ומדברי התורה ומדברי המצוות ופשטו דברים אלו באיים רחוקים ובעמים רבים ערלי לב [והכל בזכות השניים הללו – הנוצרי והמוסלמי - נכדי אברהם אבינו, שהפיצו את אמונתו בקרב העמים].

לעומת אברהם שהוא "אב המון גויים", שרה היא פרטיקולרית, היא אם העם היהודי. **אם אברהם נשוי לשלוש נשים ואב לשמונה ילדים, שרה נשואה לבעל אחד ואימא לילד אחד.** שרה היא מופקדת לברור את הזרע האחד שיקדיש את כל ישותו להפצת האמונה האלוהית.

וכאן הדברים מסתבכים. נוצרים מצבים ששני האינטרסים הללו הופכים להתחרות אחד בשני. בעוד שבשלב הראשון שרה עצמה היא זאת שמביאה את הגר לאברהם כדי ללדת ממנה את ישמעאל, הדברים מתפתחים לא טוב: שרה קולטת שהגר תופסת עליה גובה והופכת להיות האישה העיקרית בבית. הוי אומר שמתפתח מצב לפיו העם היהודי שייולד ממנה לא יהיה יותר מעם שולי וטפל, זניח וחסר השפעה, לעומת כלל האומות האדירות, בני הגר וישמעאל.

והאמת היא ששרה לא טעתה. ישנו זוהר מופלא שאומר דברי נבואה ממש. הוזהר נכתב כאלף שנים לפני שמוחמד נולד. האימפריה הגדולה באותם ימים הייתה רומא ואילו האומה הערבית עוד לא קמה. איש לא היה יכול לשער שיום יבוא וצאצאי ישמעאל יעלו לקדמת הבימה העולמית וישלטו בארץ ישראל.

הוזהר מספר כי **400 שנה** עמד שרו של ישמעאל לפני ה' ותובע שליטה בארץ לבני עמו, משום שהם עשו ברית מילה כבני אברהם שקיבל את הארץ ומגיע להם שליטה. ה' ענה כי כיון שהמילה שלהם היא "ריקנית", בלא קדושה, לכן הם יקבלו שליטה בארץ בהיותה שוממת. ואכן חלפו יותר מאלף שנים מכתובת הדברים בזוהר והאימפריה הטורקית-המוסלמית כבשה את הארץ, ושימו לב כמה זמן היא שלטה כאן: בדיוק 400 שנה מיום ליום. משנת 1517 עד 1917 עת כבשו האנגלים מהם את הארץ.

זוהר וארא קצח: 400 שנים עמד הממונה של בני ישמעאל וביקש לפני ה': הרי ישמעאל שנימול ולמה אין לו חלק בך כמו יצחק? מה עשה הקב"ה? הרחיק אותם מדבקות העליון ונתן להם חלק בארץ הקדושה בשביל המילה ועתידי בני ישמעאל לשלוט בארץ זמן הרבה בשעה שהיא ריקה, כמו שהמילה שלהם היא ריקה והם יעכבו את בני ישראל לשוב למקומם עד שישלם הזכות של בני ישמעאל.

גרוע מכך: חלפו השנים ויצחק נולד ומתרועע עם ישמעאל ושרה נבהלת לחשוב שהעם שייצא ממנה יהיה עם מושפע ולומד מהתרבות הכללית. הוא יאבד את אמונתו, גאוותו וייחודו וייסחף אחרי האומות.

כעת אפשר להבין בעומק רב את הגמרא עמה התחלנו: "שרה פולה כינים מראשו של אברהם". הכינים הם טפילים שניזונים ממציצת הדם של האדם. אין להם קיום משלהם והם יונקים את חיותם מהחי עליו הם מטיילים. שרה מבינה לחרדתה שהגר וישמעאל יונקים את כוחם מאברהם אבינו. הם מטפסים על גבי עם ישראל מתוך טענה שהם צאצאי אברהם, הם אלו שממשיכים את דרכו של אבי האמונה והרי

¹ להעיר שבין הנוצרים למוסלמים עצמם, המוסלמים – בני ישמעאל בן אברהם – מצטיינים עוד יותר באמונה באלוקים ובמסירות לעבודתו. הקריאה המזוהה ביותר עם מעשי הרציחה שלהם היא 'אלוקים גדול'. אלא שהיות שישמעאל הוא "פרא אדם" לכן מנתבים את אמונתם בצורה מופרעת ומופקרת מחוץ לכלים.

אחרי הכול, ישמעאל הוא זה שנולד ראשון ויש לו את טענת הבכורה. שרה חוששת שהיהודים עצמם יביטו בצורה נחיתת על שאר צאצאי אברהם ולא יבינו למה אינם יכולים להיות חלק מהם².

ולכן שרה מרחיקה את הכינים מראשו של אברהם, כלומר, היא מרחיקה את האומות מלינוק מכוחו של אברהם ותמורת זאת לוחמת למען ייחודיותו ובכורתו של יצחק. והקב"ה בעצמו מצדיק אותה. הוא אומר: "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה", כי כדי להצליח במשימה שלנו ללמד את האומות, עלינו להיות ייחודיים, נבדלים, נבחרים וגאים באמונתנו.

נאמר זאת כך: כדי להשפיע על האומות עלינו להיות מעורבים איתם, אבל **כדי שיהיה לנו מה לומר** – **עלינו להיות נבדלים וייחודיים**. מלך אינו יכול לנהוג כאחד העם, כי אז לא יוכל למלוך עליהם. מי שיש לו שליחות ייחודית, חייב לנהל אורח חיים ייחודי³.

הנה דוגמה: בשנת 2013 התבצעה העסקה הגדולה בתולדות המשק הישראלי עד אותם ימים וחברת אחזקות הענק 'ברקשייר האתווי' האמריקאית של המשקיע האגדי וורן באפט רכשה את חברת 'ישקר' הישראלית. קבוצת מצומצמת של עיתונאים ישראלים קיבלה את הזכות ללוות מקרוב את חברי דירקטוריון 'ברקשייר האתווי', בהם וורן באפט וביל גייטס, שהוא חבר דירקטוריון שם.

עופר פטרסבורג היה אחד הכתבים הכלכליים שנמנה על אותה משלחת והוא מספר כך: יצא לו לשבת במטוס על יד ביל גייטס ולגלגל אותו שיחה בטלה על כסף ועל מה שהוא יכול לקנות עם עשרות המיליארדים שיש לו. לפתע גייטס הפתיע עם משפט סתום: "אני יכול לקנות כל שאחפוך בעולם **חוץ משבת אחת של יהודי**". הכסף שלי לא מספיק בשביל לבטל שבת אחת (<https://twitter.com/oferpetersburg/status/829593385799397376>).

פטרסבורג ערך תחקיר קטן וגילה סיפור כזה: קיווי ברנהרד הוא יהודי שומר תורה מצוות המתגורר בדרום אפריקה והוא מרצה בכיר בתחום העסקים. ברנהרד הוציא ספר רב מכר המלמד כיצד להעתיק "תכונות של נמרים" לעולם העסקי, ופעם קיבל טלפון מגורם בכיר בחברת מיקרוסופט שביקש להזמין להרצאה בפני בכירי החברה בהשתתפות הבעלים, ביל גייטס.

קיווי נתן את הסכמתו העקרונית, אולם התברר לו כי הרצאתו חלה בשבת ועל כן הודיע כי אינו יכול לעשות זאת. נציג החברה הפעיל לחץ משום שהמועד כבר נקבע ואף הציע להגדיל את הסכום שישולם עבור ההרצאה, אבל לשווא. ברנהרד התעקש. זה קשה להאמין אבל בכירי מיקרוסופט החליטו להזיז את פתיחת הכנס ליום אחר, ליום חול, לכבוד ההרצאה של ברנהרד.

ליקוטי שיחות טו/147: אברהם לא היה רק אבי יצחק, אלא גם אבי ישמעאל, ואדרבה, ישמעאל נולד לפני יצחק. היינו שאברהם הוא אינו רק אבי העם היהודי, אלא גם אבי שאר האומות כמו שאמר הקב"ה: 'אב המון גויים נתתיך'. לעומת זאת שרה הייתה רק אמו של יצחק. וכך בעבודתם בעולם: אברהם פרסם אלוקות לכל באי עולם עד אפילו ל'ערביים שמשתחוים לאבק רגליהם'. לעומת זאת שרה העניקה השפעה רק למי שראוי, כפי הסיפור של רבי בנאה. ולכן שרה תובעת 'גרש את בן האמה הזאת ואת בנה', כדי להבדיל בין השפע של ישמעאל לשפע של יצחק.

² בכך מבאר רבינו הזקן בתורה אור (יב,א) את נוסח הברכה "מגן אברהם", ואף שכתוב לפני זה "מלך עוזר ומושיע ומגן" ולמה חותמים דווקא ב"מגן" ולא ב"עוזר" או "מושיע"? אלא שאברהם אבינו זקוק ל"מגן" שיסן את השפע היוצא ממנו ויגיע למי שצריך ולא שקליפות ישתמשו בכוחו של אברהם כדי לבנות עצמם.

³ **הזכרנו בעבר רעיון עשיר הדומה למהלך זה:** התורה כותבת פעמיים את "עשרת הדברות" – בפרשת יתרו ובפרשת ואתחנן - ובין שתי הגרסאות יש הבדלים בולטים. למשל, בדברות הראשונות נאמר שיום השבת הוא "זכר למעשה בראשית" ואילו בדברות השניות נאמר שיום השבת הוא "זכר ליציאת מצרים". בדברות הראשונות נאמר רק "לא תחמוד" ואילו בדברות השניות נאמר גם "לא תתאוה" שהוא רק בלב בלא מעשה. הכלי יקר בפרשת יתרו מסביר יסוד: בהתחלה פנה הקב"ה לאומות העולם והציע להם לקבל התורה, והם סירבו. ואולם גם אחרי שסירבו, ה' נתן את עשרת הדברות מתוך מחשבה שהם ישתכנעו וילמדו. ולכן נתן דברות **אוניברסליות שמתאימות גם לגוי**. ולכן ייסד את השבת על מעשה בראשית שזה שייך לכלל האנושות, וגם ציווה רק "לא תחמוד" שהוא במעשה. ואולם חלפו ארבעים שנה והקב"ה ראה שהאומות אינן מתנדבות לשנות את דרכיהן ולכן העניק את הדברות האחרונות שהן **ייחודיות לישראל**, ולכן הזכיר את השבת כזכר ליציאת מצרים, שזה ייחודי לישראל, וציווה אף "לא תתאוה" שהוא דרישה מוסרית עודפת מהיהודי.

ו. מה היה בסוף? האם אברהם הסכים עם שרה? האם העניק מעמד עודף ליצחק על פני ישמעאל?

נזכיר בקצרה נקודה מרגשת שהארכנו בה בשנים הקודמות: הפרשה הבאה מכונה בשם "חיי שרה", וידועה התמיהה איזה "חיי שרה"? הרי הפרשה מתחילה ברגע שאחרי מותה של שרה? יתירה מכך: פסוקי הפרשה מרחיקים את שרה מהתודעה ומדברים על החיים שממשיכים אחריה!. הפרשה מספרת על קבורת שרה באדמה, על נישואי יצחק לרבקה שבעקבותיהם "ויביאה האוהלה שרה אמו ... וינחם יצחק אחרי אמו", ובסוף הפרשה מסופר על נישואי אברהם להגר ולידת 6 הילדים הנוספים. אז איפה כאן "חיי שרה"? האם אין זה לעג לרש?!

באותה שיחה מעורר הרבי נקודה מרגשת: האמת היא שהפרשה מביאה לשיא את חיי שרה. בעוד שבחייה הגשמיים, אברהם התווכח עמה על סדר העדיפויות, לאחר מותה הוא עוזב הכול ועובר להגשים את מה שלא הספיקה בחייה. לראשונה הוא מתמקד ביצחק ובבניית העם היהודי.

ראשית הוא קונה חלקת קרקע עבור קבורת שרה. כעת העם היהודי הופך מאידאות ורעיונות לשטר טאבו, קושאן על קרקע. בהמשך הוא מחתן את יצחק עם אישה צדקת שיכולה להוות המשך לשרה, כפי שמביא רש"י שהנסים שהיו בימי שרה חזרו בביתה של רבקה. והדבר המדהים ביותר: אחרי שהוא מחזיר את הגר ויולד ממנה 6 ילדים, כראוי לתפקידו כאב המון גויים, הוא עושה לראשונה בחייו את הקביעה הגדולה: הוא נותן מתנות לבני הפילגשים ומשלחם וכותב את כל נכסיו ליצחק.

לראשונה מכריע אברהם בין שרה להגר וקטורה, בין יצחק לישמעאל ובני הפילגשים. לאחר מותה, שרה מנצחת את סדר העדיפויות ואברהם מסכים שהיא אשתו העיקרית והזרע הנבחר הם בניה.

מה זה אומר בתכל"ס? שיהודים צריכים להיות מעורבים אבל לא בטלים. ברוח ימי החנוכה המתקרבים, אנו למדים הוראה ידועה מנס פך השמן: השמן הוא המשקה המחלחל ביותר, הוא חודר בתוך חלודה, בתוך קורוזיה ובתוך מתכת, ואולם השמן נשאר צף ומרחף מעל.

מה שנותן לו את הכוח להאיר זו העובדה שהוא שונה. רק מי שמודע למסר הייחודי שלו - יכול להאיר. ובמשפט אחד: למה להסתתר אם נולדנו לבלוט.

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**